

Doc. Dr. Jan Obenberger et Dr. Josef Mařan, Praha:

PŘEHLED DRUHŮ RODU XYLOSTEUS FRIW. (COL. CERAMB.)
GENERIS XYLOSTEUS FRIW. SPECIERUM REVISIO (COL. CERAMB.)

Zástupci rodu *Xylosteus* Friw. náležejí k největším vzácnostem a jejich nálezy jsou vždy jen zcela ojedinělé. Jejich zařazení v systému bylo nutno podrobiti několika revisím. Zvláště pohlavní dimorfismus, spočívající v různém tvaru těla, v různé délce tykadel a utváření palpů u samců a samic vedl k několika omylům, které opravujeme v této práci.

Druh *Xylosteus Spinolae* popsán byl Friwaldzským již v r. 1838. Důležitý příspěvek k poznání tohoto zajímavého rodu podal Kraatz ve svých pracích v Berl. Ent. Zeitschr. XIV. 1870, p. 413, a XXIII. 1879, p. 118, jenž od rodu tohoto pod jménem *Leptorrhabdium* oddělil další rod, jemuž přičlenil druh *illyricum* Kraatz.

Maurice Pic v Echange XXVI. 1910, p. 66, popsal novou, dobře charakterisovanou aberraci druhu *Xylosteus Spinolae* Friw., kterou nazývá *ab. Merkli* Pic.

V roce 1913 (Echange XXIX., p. 178) ku podivu pod tímtéž jménem popsal Pic další formu, a to z pohoří Rily v Bulharsku. Tuto formu, od předešlé úplně odlišnou, považoval za varietu druhu *illyricus* Kraatz. Tato druhá Picova forma (z r. 1913) je však nejen úplně odchylná od *Leptorrhabdium illyricum* Kraatz., s nímž nemá nic společného, nýbrž představuje nový, dobře vyznačený druh rodu *Xylosteus* Friw., k němuž zřejmě náleží i drem Heyrovským dle jediného kusu z Vitoši popsaná *ab. bulgaricus* Heyr.!

Na letošní expedici Národního Musea do Bulharska podařilo se nám nalézt ve východní části pohoří Belasice, na bulharsko-řeckých hranicích, další exempláře tohoto velmi vzácného, dosud jen ve dvou výše zmíněných exemplářích známého tesaříka. Nález náš je tím význačnější, že se nám podařilo i zjistiti způsob života těchto zajímavých brouků. Je to zřejmě škůdce buku a noční druh, který dává přednost odumírajícím bukovým větvím ve stinných a vlhkých místech horského lesa. Naše exempláře nacházeli jsme ojediněle pod odumírající korou bukových větví, kde dospělí brouci hledali přes den útlek.

V řadě našich exemplářů možno pozorovati značnou, ale celkem konstantní variabilitu v kresbě krovek, při níž stejný tvar a rozložení skvrn opakuje se vždy u několika exemplářů. Jde tu tedy o vyhraněné barevné úchylky, které popisujeme jako nové aberace a ježto jméno „*Merkli* Pic« je již zadáno pro dříve Picem popsanou aberaci druhu *Xylosteus Spinolae* Friw., je nutno místo Picova názvu zavést pro nominální formu tohoto druhu název nový.

Pokládáme si proto za čest nazvati tento velice významný a vysoce zajímavý, a také mimořádně vzácný druh jménem *Xylosteus Bartoňi* k počtě vzácného příznivce a mecenáše zoologického oddělení Národního Musea, slovatného pana Cyrila Bartoňe Dobenína, jehož finanční podporou byly umožněny již dvě naše balkánské expedice. Veškeré typy zde popsaných forem náležají se ve sbírkách Národního Musea v coll. Bartoň.

*

Genus Xylosteus Friw.

Friwaldzsky, Magyar Tud. Tars. Evkón. III. 1838, p. 180. — Mulsant, Col. de France, Longic. ed. 2, 1863, p. 460. — Fairmaire, Genera Col. d'Eur.

IV. 1864, p. 181. — J. Thomson, Syst. Cerambyc. 1864, p. 409. — Lacordaire, Genera Col. VIII. 1869, p. 431. — Redtenbacher, Fauna Austriaca, edit. 3. II. 1874, p. 429. — Ganglbauer, Best.-Tab. VII. 1881, p. 8 (686). — Seidlitz, Fauna Transsylv. 1891, Gatt. p. 183. — Csiki, Rovartani Lapok X., 1903, p. 100. — Aurivillius, in Junk, Col. Cat. Pars 39, 1912, p. 167—168.

*

Specierum revisio:

- 1 (4) Minus nitidus, multo robustior, elytris in ♂ brevioribus, in ♀ latioribus, postice magis dilatatis, parte frontali media inter antennarum basi satis fortiter lineatim incise impressa. Oculis minoribus, magis rotundatis, capite minus lato. Thorace latiore, thoracis basi angustiore, dente laterali thoracis minore et minus acuto, lateraliter minus prominente, thoracis superficie rudius, fortius et confertim punctata. Elytris rudius, densius, magis inaequaliter punctatis, interstitiis punctorum magis cribratis vel subcoriaceis, pilis subtilibus e punctis nascentibus multo distinctioribus, longioribus, valde conspicuis. Elytris postice separatim angustius rotundatis, apice brevius ciliatis. Tarsorum posteriorum articulo basali ♂♀ latiore et minus gracili paullo brevior. Macula subscutellari postbasali praesente. Antennarum articulo quinto illo quarto fere duplo longiore. Palporum articulo apicali ♂♀ distincte latiore. Punctis elytrorum quam interstitiis multo maioribus (latioribus). Articulo IV. antennarum illo II. solum $1\frac{1}{2}$ longiore.

- 2 (3) Elytris maculis quattuor (4 + 4) ornatis, scilicet: 1. macula posthumerali externa, 2. macula praescutellari postbasali, 3. macula postmediana externa, 4. macula praeapicali parva.

1. *Xylosteus Spinolae Friw.*

- 3 (2) Elytrorum maculis posthumerali et postmediana externis subfasciatim longitudinaliter conjunctis. Croatia: Montes Semenik. (Echange, XXVI. Nro. 309, 1910, p. 66.)

1a. *Xylosteus Spinolae ab. Merkli Pic.*

- 4 (1) Nitidior, gracilior, elytris valde nitidis, in ♂ multo gracilioribus, longioribus, in ♀ valde elongatis, postice leviter solum subdilatatis, lateribus fere rectis; parte frontali inter antennarum basi multo levius et indistinctius longitudinaliter impressa, oculis maioribus, magis rotundatis, capite toto latiore; thorace distincte longiore, thoracis basi latiore, dente laterali multo acutiore et fortiore, lateraliter magis prominente, thoracis superficie multo densius et subtilius punctata. Elytris minus dense, magis aequaliter punctatis, aspectu multo nitidior, punctorum interstitiis minus subcribrosis, superficie inter punctis fere aequali, plana, pilis subtilibus e punctis nascentibus multo brevioribus, multo minus conspicuis, itaque aspectu toto multo nitidior et glabriore. Elytris postice latius rotundatis, apice longius luteo ciliatis. Tarsorum posteriorum articulo basali ♂♀ distincte magis quam apud *X. Spinolae* graciliore et longiore. Macula subscutellari in ♂♀ semper deficiente. ♂ aspectu generis *Leptorrhadii*, forma valde gracili, antennarum articulo quinto illo quarto solum $1\frac{1}{3}$ longiore, articulo quarto antennarum illo secundo duplo longiore, articulis antennarum basalibus versus apicem multo minus quam apud *Spinolae* dilatatis. Punctis elytrorum multo minus condensatis, spatiis inter punctis distincte quam diametra punctorum latioribus.

- 5 (6) Maculis elytrorum externis duabus solum praesentibus: una obliqua externa posthumerali, alterna externa postmediana. (*Xylosteus illyricus* var. *Merkli* Pic, Echange XXIX., Nro. 347, 1913, p. 178, nom. praeocc.) Domino clarissimo *Cyrrill Bartoň-Dobenín*, Zoologiae Musaei Nationalis Mecaenati optime merito, in honorem denominatus. 2. *Xylosteus Bartoňi* n. m.
- 6 (5) Maculis elytrorum tribus vel quattuor, raro una macula sola elytrorum — vel elytris fasciatim ornatis (maculis confluentibus).
- 7 (14) Maculis elytrorum distincte separatis, nullo modo confluentibus.
- 8 (13) Elytris maculis tribus vel quattuor notatis (3 + 3, 4 + 4).
- 9 (12) Elytris maculis tribus ornatis.
- 10 (11) Elytris macula externa posthumerali, macula externa postmediana (uti in typo) atque macula parvula praeapicali ornatis.
2a. *Xylosteus Bartoňi* ab. *bulgaricus* Heyrovský.
- 11 (10) Elytris macula externa posthumerali obliqua atque duabus maculis postmedianis (una externa, altera interna appositis notatis (= macula postmediana in duo maculas divisa). Amico Dom. Dr. *Leo Heyrovský*
2b. *Xylosteus Bartoňi* ab. *Heyrovskyi* n. ab.
- 12 (9) Elytris maculis quattuor notatis, scilicet: 1. macula externa subhumerali, 2. maculis duabus postmedianis appositis (uti in ab. *Heyrovskyi nobis*), 3. macula parva praeapicali ornatis. Amico Dom. Dr. *Cyrrill Purkyně* in honorem denominatus.
2c. *Xylosteus Bartoňi* ab. *Purkyněi* n. ab.
- 13 (8) Elytris macula sola posthumerali externa notatis. Dom. Dr. *Ivan Bureš* in Sofia (Bulgaria), Institutum Scientiarum Imperatoris Bulgariae directori in honorem denominatus.
2d. *Xylosteus Bartoňi* ab. *Bureši* n. ab.
- 14 (7) Macula subhumerali et postmediana externis arcuatim in elytro utroque conjunctis et utrimque fasciam lunatam longitudinalem efficiuntibus. Amico Doc. Dr. *J. Štorkán* in honorem denominatus.*
2e. *Xylosteus Bartoňi* ab. *Štorkáni* n. ab.

*

Adnotationes:

1. Genus *Xylosteus*.

In generum *Xylosteo* vicinorum conspectu Dom. *Kraatz* (Deutsche Entomologische Zeitschr. XXIII. 1879, p. 118) tabellam generum horum donavit. In tabella hac ait auctor ille celeberrimus apud genus *Xylosteum* palpos esse filiformes atque in hoc genere *Leptorrhadio* et *Microrrhadio* palpos esse securiformes. Observatio autem diligens opinionem hanc valde erroneam esse demonstrat: palpi enim masculini generis *Xylostei* sunt valde securiformes; palpi feminini longe ovals vel paullo, elongate pyriformes; in genere *Leptorrhadio* palpi sunt multo longius securiformes et multo minus lati, quam in mare speciei *Xylosteus Spinolae* et *Bartoňi*!

2. *Xylosteus Spinolae* Friw.

Haec species semper illa macula subscutellari ornata esse mihi videtur. Dom. *Kraatz* in opusculo suo (Zur Abbildung eines deutschen Pärchens von *Xylosteus Spinolae* Friw., Berliner Ent. Zeitschr. XIV. 1870, p. 415 et sequ., fig. 6b, 6c) sub fig. 6d aberrationem hucusque indiscriptam donavit.

*) Aberratio haec illae *X. Spinolae* ab. *Merkli* Pic analogae esse videtur.

Dom. Maurice Pic (Echange XXVI. 1910, p. 66) sub nomine »ab. *Merkli* Pic« speciei huius aberrationem alteram bene distinctam attribuit. Errore singulari hic auctor illustrissimus in Echange XXIX. Nro. 347, 1913, p. 178, sub eodem nomine »ab. *Merkli* Pic« aberrationem alteram speciei »*Xylosteo illyrico*« attribuit. Quae aberratio »*Merkli*« ex anno 1913 (e Bulgaria, Rhilo Dagħ descripta) non solum de illo *Leptorrhadio* (*Xylosteo* secundum M. Pic) *illyrico* Kraatz valde diversa esse, sed etiam speciem novam distinctam generis *Xylostei* constituere videtur. Nomen speciei huius corrigendum est (nomine *Merkli* iam in genere hoc praesente), itaque nos speciem hanc novam uti »*Xylosteus Bartoňi* n. n.« denominatus.

Synonyma speciei *Xylosteus Spinolae* Friw. sunt sequentia:

***Xylosteus Spinolae* Friw.**

Friwaldzsky, Magyar Tud. Tars Evkőn. III. 1838, p. 180. — Mulsant. Col. France, Longic. Edit. 2, 1863, p. 460. — Fairmaire, Gen. Col. Eur. IV. 1864. T. 56, fig. 262. — Kraatz, Berliner Ent. Zeit. XIV. 1870, p. 413 t. 3, fig. 6. — Redtenbacher, Fauna Austr., ed. 3, II. 1874, p. 429. — Ganglb. Best.-Tab. VII. 1881, p. 38. (716). — Seidlitz, Fauna Transsylvanica, 1891, p. 834. — Csiki, Rovartani Lapok, X. 1903, p. 103. — Apfelbeck, Wiss. Mitt. Bosn.-Herc. II. 1894, p. 528 (Sep. p. 18.) — Aurivillius in Cat. Col. Edit. Junk, Pars 39, 1912, p. 167—168. — <i>Syn.</i>: <i>rufiventris</i> Germar, Fauna Ins. Eur. XXIII. 1845, t. 16. — <i>ab. Merkli</i> Pic, Echange XXVI. 1910, p. 66. — Longic. VIII. 1, 1911, p. 3. — Aurivillius l. c.	Croatia. Transsylvania. Bosnia. Hercegovina.

3. *Xylosteus Bartoňi* n. n.

Dom. Maurice Pic in Echange, XXIX. Nro 347, 1913, p. 178, uti »*Xylosteus illyricus* var. *n. Merkli* Pic« formam ab illa *ab. Merkli* Pic (Echange XXVI. 1910, p. 66) iam descripta valde diversam describit. Hanc formam specialem et egregiam erratim illo *Leptorrhadium illyricum* Kraatz attribuit. Evidenter tempore illo *Leptorrhadium illyricum* Kraatz dom. Pic ignotum mansit. Descriptio illa Dom. Pic bene illam formam generis *Xylostei* demonstrat, quam Dom. Dr. Mařan et Dom. Dr. Tábořský, una cum Dom. Dr. Purkyně et Doc. Štorkán in Belasica Planina in speciminibus nonnullis invenerint. Nomine hoc secundo »*Merkli*« corrigendo esse, nos speciem hanc uti »*Xylosteus Bartoňi* Obenb. et Mařan« denominamus.

Species haec in honorem Dom. Cyrill Bartoň—Dobenín, Domini illustrissimi, de entomologia Musaei Nationalis Praegae quam optime meriti denominata est.

Synonyma speciei huius, cuius characteres in tabella analytica donaverimus, sequentia sunt:

***Xylosteus Bartoňi* Obenb. et Mařan nom. nov.**

— <i>Syn.</i>: <i>Merkli</i> Pic (»<i>Xylosteus illyricus</i> var.«) Echange, XXIX. Nro 347, 1913, p. 178 — <i>ab. bulgaricus</i> Heyrovský, Izvěstija na carskitě Prirodonaučný Instituty v Sofija, IV. (Bull. Inst. Roy. d'Hist. Nat. Sophia IV.) 1931, p. 84.	Bulgaria. Macedonia. Belasica Planina. Rila Planina. Vitoša Planina.

- *ab. Heyrovskýi* n. nobis. Belasica Planina.
- *ab. Purkyněi* n. nobis. Belasica Planina.
- *ab. Bureši* n. nobis. Belasica Planina.
- *ab. Štorkáni* n. nobis. Belasica Planina.

4. Tabella illa hic notata generum *Xylosteo* vicinorum, a Dom. K r a a t z in Deutsche Entom. Zeitschr. XXIII. 1879, p. 118 data, modo sequenti modificanda est:

- 1 (2) Antennis in elevatione manifesta transversa anteoculari insertis; frote brevior. Corporis forma in ♂ ♀ multo brevior, pedibus minus elongatis. Palpis ♂ articulo ultimo breviter, late securiformi, ♀ ovaliter subpyriformi vel ovali. Elytris minus elongatis. *Xylosteus Friw.*
- 2 (1) Antennis in elevatione parum prominente frontis insertis, fronte longiore et haud dedivi. Palporum articulo ultimo longe securiformi. Elytris valde elongatis.
- 3 (4) Articulo ultimo palporum ♂ longe securiformi, gracili. Oculis plus vel minus fortiter sinuatim subemarginatis (reniformibus). *Leptorrhabdium Kraatz.*
- 4 (3) Oculis vix emarginatis (subrotundatis). *Microrrhabdium Kraatz.*